

H) A SZŐLŐMÍVELÉS ÉS BORÁSZAT.

I. Általában.

A felszíni alakulás szerint a vármegye szőlőművelése is két részre osztható u. m. a hegyvidékre és a síkságra. A hegyvidéki részen, vagyis az aradi hegyalján, a szőlőművelés a lakosságnak, néhány község kivételével, nemcsak elsőrendű foglalkozását és kereseti forrását képezi, de annak bora hazánk határain kívül is jó hírnévnek és kedveltségnek örvend. Azon községek, melyek határában a szőlőterületek kizárólag vagy főleg hegyoldalokon fekszenek, a következők: 1. Radna $273^{1113}/_{1600}$, 2. Paulis $737^{890}/_{1600}$, 3. Kladova $98^{985}/_{1600}$, 4. Ménes $490^{1304}/_{1600}$, 5. Gyorok $338^{1465}/_{1600}$, 6. Kúvin $484^{463}/_{1600}$, 7. Kovaszincz $658^{633}/_{1600}$, 8. Világos $1955^{268}/_{1600}$, 9. Galsa $428^{397}/_{1600}$, 10. Muszka $285^{1388}/_{1600}$, 11. Magyarát $632^{1567}/_{1600}$, 12. Pankota $577^{1257}/_{1600}$, 13. Apateleki $343^{563}/_{1600}$, 14. Ágris $206^{415}/_{1600}$, 15. Draucz $174^{1240}/_{1600}$, 16. Kujed $43^{180}/_{1600}$, 17. Kurtakér 18 , 18. Silingyia 76 , 19. Lugozi 38 , 20. Taucz $3^{212}/_{1600}$, 21. Duúd $19^{340}/_{1600}$, 22. Aranyág $42^{1392}/_{1600}$, 23. Borosjenő $113^{533}/_{1600}$, 24. Borossebes $80^{1140}/_{1600}$, 25. Soborsin $11^{654}/_{1600}$, 26. Solymos $45^{500}/_{1600}$, 27. Bokszeg $20^{971}/_{1600}$, tehát összesen $8198^{1170}/_{1600}$ kat. hold szőlőterülettel.

A síkságon levő és szőlőműveléssel foglalkozó községek a következők: 1. Elek $799^{1258}/_{1600}$, 2. Sikló $184^{878}/_{1600}$, 3. Simánd $170^{1292}/_{1600}$, 4. M.-Pécska $156^5/_{1600}$, 5. Szemlak $144^{1445}/_{1600}$, 6. Szentleányfalva $12^{839}/_{1600}$, 7. Mácsa $26^{1062}/_{1600}$, 8. Kurtics $37^{659}/_{1600}$, 9. Glogovác 210 , 10. Székudvar 28 , 11. Nagy-Zerind 52 , 12. Nadab $189^3/_{1600}$, 13. Fekete-Gyarmat 27 , 14. Erdőhegy $78^{718}/_{1600}$, 15. Otlaka $185^{560}/_{1600}$, 16. Szent-Márton 93 , 17. Nagy-Pél $76^{240}/_{1600}$, 18. Gyula-Varsánd $81^{1060}/_{1600}$, 19. Almás-Kamarás $12^{1320}/_{1600}$, 20. Uj-Fazekas-Varsánd 50 , 21. Uj-Szent-Anna $206^{725}/_{1600}$, 22. Kis-Pereg 32 , 23. Ó-Pécska 130 , 24. Német-Pereg 8 , 25. Arad sz. kir. város 345 k. hold, összesen $3166^{1194}/_{1600}$ kat. szőlőterülettel. A megye szőlőszetét és borászatát annak virág korában, közvetlenül a phylloxera vész előtt és már annak is kezdődő hatását a következő két, a földművelési miniszterium statisztikai osztálya által összeállított táblázat tünteti fel.

Évek	T e r m e l é s																			
	M u s t				B o r				h e k t o l i t e r											
	termett összesen		eladatott		f e h é r		v ö r ö s		siller		aszú		összesen		az eladott mustból származott		mind-összesen		átlag egy kat. holdon	
	k. hold	□-ol	hektoliter	hektoliter	közön- séges	finom cse- mege	közön- séges	finom cse- mege	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen	összesen
1882	10848	905	135052	31194	67638	656	7056	1397	16712	14	93473	28075	121548	11.21	10385					
1883	10207	188	178650	35288	90658	1206	9483	278	27397	4	129026	31759	160785	15.76	14336					
1884	10489	1002	199295	35518	104395	1819	10842	226	30113	4	147399	31966	179365	17.11	16378					
1885	11199	1369	175092	35003	87003	2403	10442	1252	24927	52	126079	31503	157582	14.08	14010					
1886	10794	383	78260	15843	36798	765	4557	465	13573	17	56175	14259	70434	6.34	6242					
1887	10761	508	152718	28246	88556	2014	8086	1062	12277	30	112025	25422	137447	12.79	12447					
1888	10657	1438	122255	32436	60630	1651	4150	1373	13014	19	80837	29192	110029	10.35	8982					
1889	10867	1459	141383	33412	81994	746	4432	330	9672	—	97174	30071	127477	11.73	10797					
1890	10711	445	53250	17411	23363	536	1122	29	5404	1	30455	17470	48107	4.49	3334					
1891	5100	—	30656	20086	24004	42	41	3	3500	—	27590	nem	mutatta-	tott Ki	1891-ben					

Évek	Termelés			Becs- és eladási ára						Értéke					
	a külföldre	Szőlő		a mustnak	a lehúzott ujbornak	a közön-séges óbornak	a finom csemege bornak	az aszúnak	a szőlőnek	a termelt összes bornak	az eladott szőlőnek	együtt			
		a bel-fogyasz-tásra	összesen										o. é. forint	o. é. forint	o. é. forint
		eladott kilogramm											o. é. forint	kr.	o. é. forint
1882	7936	33417	41353	6 ³⁴	7 ⁴⁴	10 ²⁰	27 ⁷⁶	206 ⁴⁸	12	948981	5163	954144			
1883	5600	40059	45659	6 ⁷⁶	8 ⁷⁵	11 ¹⁷	25 ³⁶	160 ⁰⁰	15	1432384	6784	1439168			
1884	6690	44508	51198	6 ⁰⁹	7 ⁵²	9 ⁹⁶	28 ⁵⁹	160 ⁰⁰	13	1391835	6524	1398359			
1885	17145	50822	67967	7 ²⁵	7 ²⁵	9 ⁵⁵	26 ⁴⁶	248 ⁰⁸	13	1225205	8836	1234041			
1886	10180	38609	48789	7 ⁷³	8 ⁶⁹	11 ²¹	31 ⁴⁴	203 ⁵⁸	13	643537	6474	650011			
1887	7963	27087	35050	6 ⁹⁷	7 ⁹⁵	12 ⁰¹	31 ¹⁸	176 ⁰⁰	15	1169201	5258	1174459			
1888	7500	60250	67750	7 ²¹	8 ¹⁷	10 ⁰⁰	28 ³⁹	160 ⁵³	14	958608	8620	967228			
1889	1500	44987	46487	6 ⁸⁷	7 ⁵²	10 ⁸⁶	30 ⁹⁶	—	15	986580	7061	993641			
1890	—	36460	36460	10 ⁷⁷	11 ³⁴	15 ⁴⁸	49 ²⁹	250 ⁰⁰	21	582822	7709	590531			
1891	nincs	részle- tezve	25750	16 ⁰⁰	17 ⁹⁴	25 ⁰⁰	65 ⁰⁰	200 ⁰⁰	23	497055	6811	503866			

A síksági szőlők talaja, a hol főleg csak gyöngébb minőségű kerti borok termettek, televényes agyag vagy iszap, mely alatt homok és kavics található. A homokréteg vastagsága tetemes, mely nagy ritkán a felületre is felkerül, másutt ellenben lejjebb fekszik. A televénydús talajt a víz könnyen átjárja s azután huzamosabb ideig marad benne. Glogovác és Szentleányfalva között lösz talajt és meszes agyagot találunk, a síkságnak nagy része azonban alluvium.

Aradhegyaljának geológiai alakulása természetesen már sokkal változatosabb. Borossebestől délre negyedkori képletek vannak, melyek a völgyek talpát elfoglaló képletekkel együtt a trachittuffból álló 382 méter magas mokrai hegyet egészen elszigetelik. Magyaráton, Muszkán a granit az uralkodó kőzet, Világos és Paulisnál a pala a diluviális síkságot közvetlenül határolja, míg Radna környékén a negyedkori képletek közé a harmadkoriak öve nyomul. Paulis vidéke földtanilag Hunfalvy János állítása szerint igen nevezetes, mert annak dombjai a csillámpala, gránit és zöldkő sajátos vegyületéből állanak. Ménesen és Gyorokon a könnyen elmálló diorit a túlnyomó, Kovaszinczon és az ettől beljebb fekvő hegységekben phyllit az uralkodó kőzet. A mi pedig magát a termelőtalaj-réteget illeti, mondhatjuk, hogy hazánkban kevés olyan talaj van, a mely a szőlőművelésre, főleg azonban az amerikai alanyon készült szőlőoltványokkal való betelepítésre, oly alkalmas volna, mint az Aradhegyalja. — E kedvező helyzetet azonban nem kis részben a szőlőművelésre oly kiválóan alkalmas éghajlatunk is teremtette. — Radnától egész Kovaszinczig, kevés kivétellel túlnyomó a dioritból képződött vastartalmu vörös agyag. Találunk ugyan foltokint meszes agyagot is 6—10% mésztartalommal, különösen Paulison, Gyorokon és Kuvinban, sőt vannak egyes foltok, a hol a talaj mésztartalma 30% körül van, különösen Kuvinban és Kovaszinczon, azonban oly csekély kiterjedésben és általában oly csekély mésztartalommal, hogy a legtöbb meszes folt az amerikai Ripária Portalis alanyfajta vígan tenyészik, dacára annak, hogy ez, valamint a legtöbb amerikai alanyiszőlőfajta, a meszes talajt nem szereti.

Világos község szőlőterületének talaja nagyobb részt televényes, azonban sok vörös agyagot is lehet ott találni. Galsa, Muszka és Magyarát szőlőinek egy része granulit-darás vörös agyag, helyenkint, különösen a hegyek alján, televényes lazább talajjal. A pankotai szőlők talaja nagyobb részben humosus, könnyen megművelhető kőtermő agyag, néhány négyzetölnyi területen kevés mésztartalommal. Apatelek község szőlőinek talaja a mokrai hegyen fekete humosus nyirok-talaj. Mindezen talajok kiválóan megfelelnek a szőlő oltásánál jelenleg alanyul használt és legjobban elterjedt, a phylloxerának ellenálló, Ripária amerikai szőlőfaj változványainak, főleg a Ripária Portalisnak. A hegyek lábainál található televényes lazább agyag vagy iszap-talaj alkalmas az angol nyelvű vagy egyszerű párosítás-

sal készült fás oltványoknak u. n. Richter szerinti eliskoláztatására. Arad-hegyalja talajának tehát megvannak mindazon kellékei, melyek mellett az oltványkészítés ott sikerre vezet és az állandó helyre kiültetett kész oltványok diszlenek.

Aradvármegyében, miként az a jelen munka második kötetének első részében a 23. oldalon látható, már a rómaiak idejében foglalkoztak szőlőműveléssel. A török hódoltság idejében hanyatlott ugyan vármegyénkben is, mint mindenütt, a szőlőművelés, de a törökök kiűzetése után újra feléledt és fejlődött egészen a phylloxera felléptéig, mikor szőlőink néhány év alatt kipusztultak. Az aradhegyaljai szőlők kezelése azelőtt általában nem igen felelt meg a magasb szőlőszeti követelményeknek. A felújítás csak kivételes jelenség volt, hanem évtizedről-évtizedre ugyanazon a területen a föld felforgatása nélkül folytonos bujtás segítségével művelték a szőlőt. A sorok és a tők nem voltak megfelelő távolságon egymástól (50—80 ctm.) A táblák nem voltak fajok szerint ültetve. A szőlőt sokszor nem is hagyták kellőleg megérni, mert féltek, hogy azt ellopják. Csak kevesen foglalkoztak a szőlőműveléssel szakszerűen, hanem az aradi és más helyről való értelmiség, mely gyönyörű fekvésű, sokszor villaszerű sajtóházakkal (kolna) ékített szőlőkkel bírt, rendszeren szórakozás vagy legfelebb mellékjövedelem szerzés végett tartotta szőlő-birtokát, a hol nyarankint, de különösen szüret tájban, egy-egy kis szünidőt kellemesen, sokszor igen vigan lehetett eltölteni. Azonban a szőlők észszerű kezelésének fontosságát mind többen belátták és felismerték a kezeik közt levő kincs nagyságát. A mellékjövedelem is mind nagyobb fontosságra vergődött és a szőlők elpusztulása óriási csapás volt megyénkire.

Az aradhegyaljai borok, mint igen jók, régen ismeretesek voltak. Nagyon használt hírnevüknek az 1862. évi londoni világkiállítás, melyen a magyar borok királynéjának a ménesit a (király a tokaji) ismerték el általán. Az időtájt borászati egyesület is létezett Aradon, mely gyűjteményes kiállítást rendezvén, az elismerő érmet az kapta. Ez időből felmaradt emléke annak a vállalkozásnak, melylyel aradi borok kivitelét gróf Zelénszky László kezdeményezte. Mintegy 2000 akó különféle bort vásárolt össze, de azok nem voltak kellően kezelve és így nem voltak megfelelően értékesíthetők. E vállalkozás az ország javáért buzgó boldogult grófnak nagy kárával végződött.

II. A phylloxera vész.

Az 1876-ik évben Aradvármegyének 9459 kat. hold szőlőterülete volt, mely a phylloxera felléptéig $11365^{764}/_{1600}$ kataszt. holdra emelkedett. E területből, mint már fentebb láttuk, $8198^{1170}/_{16.0}$ hold hegyi és $3166^{1194}/_{1600}$ hold síksági szőlő volt. A síkságon levő szőlőknek nem lehet

nagy fontosságot tulajdonítani részint, részint mert az ott termelt bor silány volt és főleg csak a helyi szükséglet kielégítésére szolgált, részint pedig azért sem, mert a rossz és meg nem felelő művelés következtében a termesztett bormennyiség is oly csekély volt, hogy a borkereskedelemben alig szerepelt.

Aradvármegyében 1880-ban július 26-án Kövér Gábor aradi szőlőjében konstatálták a phylloxera jelenlétét s augusztus 12-én megkezdték a szénkénnel való védekezést, azonban sikertelenül, mert ezen védekezési módnak megfelelő alkalmazása nálunk akkor még nem volt eléggé ismeretes. Aradhegyalján a phylloxera legelőször Világos hegyközség szőlőiben fedeztetett fel az 1883. évben mintegy 22 folton és körülbelül 200 holdnyi területen. Annak előrehaladottságáról az akkori szakemberek 4—5 éves infectióra következtettek. Az 1884-ik évben már Kuviban, Kovaszinczon és Pankotán lépett fel a baj. A szőlőbirtokosok nagy része a fenyegető vést nem vette komolyan s az aradi gazdasági egyesületnek a védekezés iránti kezdeményezése is alig talált támogatásra. Csak a pankotai, kuvini és gyoroki hegyszékek szavazták meg a védekezésre kért kat. holdankinti 1 frt hozzájárulási költséget. A vésszel szemben legnagyobb érdeklődés Gyorokon mutatkozott, a hol szövetkezetet alakítottak, mely amerikai szőlővesszőt szaporító telepet létesített. Ezen telep mai napig is fennáll és a szövetkezet tagjainak tiszteséges hasznot hajt, a mennyiben pl. az 1896-ik évben minden befizetett 36 frt üzemköltség után 1100 drb. szőlőoltványt adtak 110 frt értékben.

Az 1885-ik évben Ménesen és Gyorokon, 1886-ban már az egész hegyalján találtak phylloxerát, egyes kivételesen kedvező fekvésű szőlőhegyek leszámításával. A nyugoti hegyközségek közül Paulis és Ménes környékén mutatkozott addig a legnagyobb pusztítás. Ez évben Magyaráton, Galsán és Muszkán is megállapították azt. — Eddig még nem konstatáltak az apatelki, a drauczi és a borossebesi szőlőkben.

A védekezés a phylloxera pusztítása ellen elég későn, s ekkor is nem a kellő erélyvel kezdetett meg. Indokolatlan reménykedés s a közöny, majd később mindenféle ki nem próbált szerek és eljárások utáni kapkodás nem engedte ott sem, a hol lehetett volna, a kipróbált eszközök alkalmazását, pedig nem hiányoztak férfiak, a kik a phylloxera kérdést a közönség előtt szóval és a sajtóban folyton tárgyalták. A védekezés ekkor szénkénegezésből s azután direkttermő amerikai szőlőfajtáknak u. m. Jacques, Herbemont, Canada, Othellonak, ültetéséből állott. Megkísérelték a szőlő fás oltását is, azonban ez nem sikerült. Miklós Gyula orsz. borászati kormánybiztos az 1887. május havában a gyoroki szövetkezeti telepen zöld oltást és szemzést mutatott be s ehhez nagyobb reményeket fűztek, mint a fás oltáshoz egész addig, míg a kormány Richter Ferencz montpellier-i szőlőszeti szakférfiut ide ki nem küldötte. 1888-ban az összes aradhegyaljai szőlőterület-

nek $\frac{1}{4}$ része már teljesen elpusztult volt. Magyaráton szénkénegezéssel kezdtek védekezni, de eredménytelenül. Apateleken ez időben még nincs phylloxera. Az aradi gazdasági egylet ekkor pendítette meg először az elpusztult szőlők újra betelepítésére a hitelyujtás eszméjét. 1889-ben már alig van hegyközség, ahol a phylloxera jelenléte nem állapítottatott volna meg. Ez évben mutatkozik Aradhegyalján először a Peronospora gomba betegség, mely iránt a szőlőbirtokosok nagy közönyt tanúsítottak. 1890-ben a hegyaljának $\frac{6}{10}$ része már elpusztult. 1891-ben mindössze már csak 5—6000 hektoliter bor termett, 1892-ben némi termés még csak Apateleken volt és ez is a Peronospora miatt gyenge. Az oltványok készítése nagyobb mérvben indul meg. 1893-ban már ugyyszólván az összes szőlők teljesen elpusztultak. Régi szőlők csak itt-ott a lapályos helyeken, házi kertekben voltak találhatóak. A síkvidéki szőlők nagy részében is találtak phylloxerát, mindazáltal itt a pusztítás nem haladt oly rohamosan, sőt ma is léteznek községek, a hol még termő erőben levő régi szőlők vannak. A metszés korábban az aradi hegyalján nem volt mindenütt kifogástalan és okszerű, bizonyítéka ennek az, hogy az a szőlő, a melyet a ménesi vinczellér iskola kezelésbe átvett, a rendesebb és okszerűbb metszés következtében utóbb kétszer akkora termést hozott, mint annak előtte. A vörös bort termő vidékeken leginkább a ménesi karikás művelési módot alkalmazták 2—2·10 méter hosszú hasított tölgyfa szőlőkarók mellett. Az északibb, fehér bort termő községekben tőkefej és alacsony czomb-alapon hosszú csapos művelési mód dívott. A legelterjedtebb szőlőfajták voltak: Radna, Paulis, Ménés, Gyorok, Kúvin községek szőlőiben vörös bornak: a kadarka; itt-ott lehetett találni nagy-burgundit, oportót s más vörös bor fajtákat is, de csak elszórtan. Fehér bornak szolgált a mustos fehér, bakator, aprófehér, sárfehér, purpleaszka, ezerjő s elszórtan kisebb mennyiségben hazánknak majdnem minden szőlőfajtáját fellehetett itt találni. Magyaráton, Pankotán, Apatelken, a hol főleg csak fehér bort termeltek »magyaráti« név alatt, a mustos fehér, bakator, aprófehér, Apateleken a fehér bakator voltak a fő szőlőfajták. E fajok többnyire csak vegyesen voltak ültetve, ritkán fajtisza táblákban.

III. A szőlők ujjaalakítása.

Az 1894-ik évben a phylloxera-csapás okozta kétségbeesés leverő hatása elmúlt s helyet adott a restructió sikere iránti bizalomnak. A phylloxera terjedésével a szőlőbirtokosok a védekezésről is kezdtek gondolkodni. Eleinte ugyan, 1880—85-ig, nagyon kevés történt, mindössze annyi, hogy a phylloxera által meglepett tőkét kiásták, elégették és a kiirtott területet alkalmas szénkéneg fecskendőkkel szénkénegezték négyzet méterre 300 gramm szénkéneggel. Később a gyéritő eljárást alkal-

mazták, azután a phylloxerának ellenálló amerikai szőlőfajtából ültettek részint direkttermőket, részint alanynak való fajtákat. Legtöbbször a Ripária sauvage-t használták. Azonban sem a szénkénnel való gyéritő eljárás, sem pedig a direkttermőkkel való újra beültetés nem vezetett kellő eredményre. A gyéritő eljárás nem sikerült azért, mert akkor még nem ismerték a megfelelő eljárást, habár a pankotai vagy a magyaríti lazább talajokon a mai tapasztalatok szerint ez nagyon jól sikerülhetett volna. Az amerikai direkttermők pedig azért nem váltak be, mert boruk nem felelt meg az igényeknek és néhány fajta nem is állt ellent a phylloxerának. Lassankint azután áttértek az amerikai Ripáriaféléknek a beoltására. Megkísérelték a fás- és zöld oltást is, azonban nem nagy sikerrel. A ménesi vinczellér iskolában 1885-ben a fásan készült 600 oltványból alig eredt meg 2—3 db., a zöld oltás meg éppen nem akart sikerülni. 1887-ben küldött ki a földmívelési miniszterium Aradhegyaljára egy baranyamegyei szőlőmunkást, ki a baranyai zöld oltást (ékbe) bemutatta, a minnek olyan sikere volt, hogy a ménesi vinczellér-iskolában ily módon beoltott Ripáriából 50—60% megeredt. Ez oltványokból beültetett a ménesi vinczellér-iskola 1888-ban egy táblát, mely most 10 éves korában is meg van.

Daczára a korábbi sikertelenségeknek a vármegyében számos kisebb és egy nagyobb amerikai szőlőtelep létesített. Midőn 1885-ben gróf Széchenyi Pál, akkori földmívelésügyi miniszter, meglátogatta Aradhegyalját és a ménesi vinczellér-iskolát, kimondta azon kívánságát, hogy Aradhegyalján egy nagyobb szabású amerikai szőlőtelep létesíttessék s ezen határozatával megvetette a paulis-baraczkai állami amerikai szőlőtelep alapját. 1886-ban történt az első telepítés Paulis-Baraczkán mintegy 12 kat. hold területen. 1887-ben ez 20 holdra egészített ki, 1889-ben már 80 s 1890-ben a paulis-baraczkai kincstári birtok egész 120 holdas területe a szőlőmívelés céljaira vétetett át. 1891-ben tétettek a fásoltással nagyobb mérvű kísérletek, de az eredmény nem volt kielégítő, mert alig nyeretett 12% kifogástalan oltvány. Dr. Horváth Géza, kinek a magyar szőlőszet a phylloxera elleni védekezésnél oly sokat köszönhet, midőn 1891-ben Franciaországban járt, felszólította Richter Ferencz montpellier-i szőlővessző és oltványkereskedőt s szőlőoltvány-iskola tulajdonost, hogy látogasson el azon év őszén Magyarországra. Richter Ferencz engedett a meghívásnak és november hó első napjaiban Budapestre érkezett s onnan ugyancsak Horváth Géza és e mű írójának kíséretében elutazott Ménésre, illetve a paulis-baraczkai telepre. Richter a viszonyokat, a talajt stb. igen kedvezőnek találta s minekutána két napot Aradon és környékén a talajviszonyok vizsgálatával töltött el, dr. Horváth Géza és a ménesi vinczellér iskola igazgatójával visszautazott Budapestre, a miniszteriumnak jelentést teendő. — A miniszterium először azt óhajtott, hogy Richter a maga szakállára tegyen kísérletet, de ő ebbe nem

ment bele, hanem oly értelmű szerződést kötött az állammal, hogy az ő rendszere és az ő vezetése mellett készített oltványok megeredési százaléka arányában díjaztassék. Ezen az alapon készült 1892. tavaszán a a baraczkai telepen 800,000 drb oltvány s az eredmény 42% lett. A következő évben a készített oltványok száma két millióra emeltetett, de egy júniusi árviz az eredményt a minimumra redukálta. — Már az 1893-ik év kezdetén belátta az akkori földmivelésügyi miniszter, gróf Bethlen András, hogy az oltványoknak ily nagymérvű termelése állami kezelésben lehetetlen. Belátta, hogy ez magánvállalkozás keretébe tartozik és meg is indította a tárgyalást néhány budapesti pénzemberrel. — Már készen volt a szerződés, csak alá kellett írni, midőn az árviz nemcsak az oltványokat, de a vállalkozók bátorságát is elmosta, s mivel ezen urak nem foglalkoztak az előtt ilyennemű gazdálkodással, visszaléptek a szerződéstől. Ekkor jelentkezett br. Bohus László és Vásárhelyi Béla s megkötötték a szerződést a miniszteriummal nemcsak a paulis-baraczkai és akkor már szintén az ehhez csatolt lippa-baraczkai, összesen 250 k. hold terület átvételére, hanem még ezen felül egy, az Arad melletti kincstári erdő birtokból kihasítandó, 7—800 holdas terület betelepítésére is. Kötelezték magukat 1894. és 1895-ben, évenként két millió, aztán 1900-ig évenként 5 millió és 1900-tól évente legalább 10 millió oltvány készítésére. A telepeket és pedig a két első 1894-ik év január havában, a csálait 1894. október havában vették át. De a fentemlitett két ur nem tartotta meg magának a vállalatból bizton remélhető anyagi hasznot, hanem már az 1894-ik évi április havában részvénytársaságot alakított és annak adta át a szerződésben nyert összes jogokat és kötelezettségeket. Azóta a paulis-baraczkai 120 holdas, a lippa-baraczkai 130 holdas és a csálai 850 holdas, összesen 1100 holdas telepeket az országos szőlőoltványtelep részvénytársaság bírja, mely 300.000 frt alaptőkével alakult 50 évi időtartamra. Midőn a telepek az államtól átvétettek, 1894. január havában, volt összesen 40 kat. hold és 8 hold európai anyaszőlő telepítve s az összes telepeket még árviz járta. 1896-ban volt a társulatnak 500 hold amerikai anyatelepe, 100 hold szőlőoltványiskolája, részben öntözésre berendezve, 100 hold dugvány-iskolája, 40 hold európai anyaszőlője, melyet legközelebb 100 holdra egészít ki fajtiszta oltógaly nyérése végett, 8 kilométer hosszú árvizvédelmi töltése, mi által összes területei árviz ellen biztosítva vannak; 30.000 frt értékű új épületei, hat kilométer hosszú mezei vasútja. E társulat az oltási időben hónapokon át 1000—1200 munkásnak ad foglalkozást, ugyszintén télen, mikor máshol mindenütt szünetel a munka, óriási vesszőkészletei feldolgozásánál száz és száz egyén keresi meg mindennapi kenyerét. 1896. tavaszán már 5 millió felül készített oltványokat, s jövőre egész alanyvessző szükségletét saját telepeiről fedezi. Mindez még csak a kezdet, mert hiszen két év oly rövid idő

ily vállalat életében még az a szervezkedésre sem elég; de közel van az idő, midőn telepei 30—40 millió alany vesszőt, a megfelelő minőségű s a mi fő, tiszta faju európai oltóvesszőt és 4—5 millió eladásra kész oltványt fognak termelni, s ezek előállítására és feldolgozásánál ezer és ezer egyénnek ad munkát és pedig olyanoknak, kiknek eddig nem volt érdemleges munkakörük (asszonyok, leányok és gyermekek) s oly időben, midőn még a férfiaknak sincs elegendő munkájuk (kora tavasszal és télen át.)

1885-ben Gyorokon is létesítettek szövetkezeti uton amerikai szőlővessző szaporító telepet. Közcélú amerikai szőlőtelepet létesített: Kúvin község 400 □-öl területtel, Borossebes község 550 □-öl területtel, Világos község 10 kat. hold területtel, Pankota 4 kat. hold területtel. Számos magánbirtokos is hozzáfogott az amerikai szőlővessző ültetéshez és az oltáshoz. Eleinte a zöld oltás volt divatban, 1892. óta, midőn Richter Ferencz a paulis-baraczkai telepen megkezdte a fás oltást, ezen oltási mód terjedt el óriási mértékben nemcsak Aradvármegyében, de az egész országban is. 1894-ben már 1202 kat. hold régi szőlőterület újra be volt ültetve amerikai vesszőre (többnyire Ripáriára) oltott oltványokkal s ezen új szőlőkben ez évben már 2900 hektoliter bor termett. 1895-ben Aradhegyalja hazánk összes borvidékei közt a szőlők újra betelepítése terén a legnagyobb sikert mutatta fel annyira, hogy nemcsak az egész ország, de a külföld is hozzánk jön az eddig elért sikerből tanulni és bátorságot meríteni. Már elegendő amerikai vessző és értelmes munkás áll rendelkezésre. De a rekonstrukció költsége meglehetősen nagy, mert egy kat. hold szőlőterületnek oltványokkal való beültetése 800—1000 frtba és azon felül is kerül. Az újabb időben természetesen jobban is trágyáznak és e célra sok helyen az aradi szeszgyárak friss, koncentrált vagy szőlő-trágyáit, sőt most már mindinkább műtrágyákat is használnak.

Aradhegyalja szőlőinek rekonstrukciója terén két irány észlelhető és pedig Radnától egész Világosig, főleg fásan készült oltványokat ültetnek, ellenben Muszkán, Magyaráton, Pankotán és azok vidékén a fás mellett többnyire zölden csinálnak oltványokat. A fás oltványokat a Richter eljárása szerint készítik akként, hogy a sima vagy gyökeres Riparia, Solonis, vagy Rupestris amerikai vessző kézben az angol nyelvű párosítással oltatik be és azután lazább porhanyos földben iskoláztatik. Az iskoláztatásnál az oltványt teljesen befedik földdel, az ott gyökeret ver, összeforrad; ősszel kiszedik, hogy azután állandó helyére kiültetessék. A zöld oltványok akként készülnek, hogy az amerikai alanytőke 3—4 hajtása május hó végén, vagy június hóban, vagy ék oltással (baranyai v. Czeinen-féle oltás) vagy pedig, — a mi még jobb és újabban általán alkalmaztatik is — egyszerű párosítással beoltatik; ezen oltvány őszig a tőkén érik, ősszel ott helyben ledöntetik, vagy bujtatják, vagy pedig levágatják s más

állandó helyre ültetetik el. A fás oltványok ára jelenleg ezenkint 100—120 frt; a kiválóbb csemege szőlőfajták még drágábbak. A zöld oltványoknak az ára 50—80 frt. 1896-ban Aradhegyalján hozzávetőleg 10 millió fás és 2 millió zöld oltványt készítettek.

A mi a szőlőknek oltványokkal való ujrabeültetési költségeit illeti, az a régi viszonyokhoz képes meglehetősen magas. Mint már fentebb is említettük egy kat. holdnak a beültetése 800—1000 forintba kerül és pedig: 1 kat. hold területnek 65—70 cm. mélyen megrigolozása 192 frt, 4000 drb. gyökeres fás oltvány 400 frt, 4000 drb. 7 láb hosszú hasított tölgyfa szőlőkaró 152 frt, ültetés költsége 40 frt, 3 évi megmunkáltatási költség a termőképesség beálltáig 80+100+120 300 frt, összesen 1084 frt.

Az amerikai alanyon készült szőlőoltványokkal való beültetésnél fontos szerepet játszik a talaj mésztartalma, mert igen kevés oly amerikai alanszőlőfaj van, mely a talaj nagyobb mésztartalmát eltűri. A jelenleg nagyon elterjedt Ripáriafélék csak legföljebb 8—10% mésztartalmat tűrnek meg, ennél nagyobb mésztartalom mellett clorosisba esnek és elpusztulnak. Nagyobb mésztartalmat tűr el a Solonis egész 30%-ig, Rupestris Monticola egész 50%-ig és a nehezen gyökerező Berlandieri néha 60% is túl. Az amerikai alanyfajtákra ugyanazon európai fajtákat nemesítik, a melyek eddig is elváltak terjedve Aradhegyalján, mégis azon különbséggel, hogy néhány újabb fajtát is ültetnek, különösen Olasz Rieslinget, Semillon-Sauvignont, néhány festő szőlőt u. m. a bouchet-féléket stb. Vörös bort főleg Ménesen, Gyorokon, Paulison, Radnán és Kuvinban, a hegyalja többi és inkább északra fekvő községeiben u. m. Kovaszinczon, Világoson, Galsán, Muszkán, Magyaráton, Pankotán, Ágrison, Apateleken főleg fehér bort termelnek. Sok csemege szőlőt is termelnek eladásra, különösen a különféle chasselas és muskatály fajokból. A bakator szőlő is mint kiváló csemege szőlő »ménesi rózsaszőlő« elnevezés alatt igen keresett czikk. Az 1896-ban a ménesi vinczellériskolában 1 kat. hold 5 éves csemege szőlőtábla 64 métermázsas asztali szőlőt adott. Ebből 9 métermázsas szőlő, mint eladásra alkalmatlan, borra lett feldolgozva, 55 métermázsas szőlő pedig 30 frtjával egy budapesti kereskedőnek adatott el s így az 55 q. szőlőért 1750 frt folyt be; levonva ebből a megmunkáltatási költség fejében 120 frtot, egy k. hold 5 éves szőlő 1630 frt tiszta hasznot adott. A reconstruált szőlők rendezetebbek, szebbek, mint a régiek voltak. A megmunkáltatás is belterjesebb, gondosabb és ennek következtében drágább is. A sor és tőketávolság parasztszőlőkben 1—1 méter, úri szőlőkben 1·20—1·25 méter. A gondosabb munka és az oltványok természeténél fogva is sokkal nagyobb terméseket ad a szőlő, mint régebben. Különösen a pankotai és magyaráti humosus talajokon és nem déli fekvésekben nagy terméseket érnek el, holdankint

általag 50 hektoliter bort, melynek ára must korában jelenleg 18—20 frt hektoliterenkint, s így érthető, hogy miért igyekeznek minden szőlőbirtokos elpusztult szőlőjét minél előbb felújítani, vagy a kinek nincs területe, ilyenhez jutni. Pankotán egy kat. hold parlag szőlőt alig lehet kapni 1000 forinton alul. Ménes vidékén, mert a talaj nem oly termékeny, a parlag szőlők ára jelenleg 400—600, sőt 800 forint is holdankint. A szőlők rohamos restructiója következtében a napszám is megdrágult. Míg a nyolczvanas években 40—50 krajczár volt a napszám, addig jelenleg 60—80 krt fizetnek; az oltó munkások nem ritkán 1 frt napi-bért és pálinkát is kapnak. A mi az új szőlőknek művelési módját illeti, ez általában megfelel a phylloxera előtti időben szokásban volt művelési módnak. A ménesi karikás most is el van terjedve, de még sem oly általános, mint régebben volt. Nagyon sokan alkalmazzák a Franciaországban elterjedt javított bakmetszést tőkefej nélkül, mert ez jobban látszik megfelelni az oltvány természetének. A tőkefejeknek a csapoknak töben való lemetszése következtében származható elszáradását az u. n. Dezeimeris-féle eljárás által akadályozzák meg, mely abban áll, hogy a kitermett csapok a tőkéről nem, mint régenten szokásban volt, töben símára metszetnek le, hanem csonkot hagynak és ez csak egy-két év múlva távolíttatik el.

IV. Borászat.

Mint már fentebb is említettük, a phylloxera előtti időben Ménes-Gyorok vidékén főleg vörös bort, Magyarád-Pankota vidékén főleg fehér bort termesztettek. A vörös bor »ménesi vörös«, a fehér bor »magyaráti« név alatt került forgalomba és nagy kedveltségnek örvendett. A vörös bort a kadarka szőlőből készítik. A szőlőt megválogatják, a tőkéletesen érettet elkülönítik a kevésbé érettől és az előbbi lebogyózzák, kitapossák vagy ujabban szőlőmalmon összezúzzák s a mustot az erjedés végéig a törkölyön hagyják. A kevésbé érett szőlő azonnal kisajtoltatik és fehér bor készül belőle. A tőkén megaszott kadarkából kellemes zamatú aszú-bort készítenek. A fehér szőlő is részben lebogyózva, parasztoznál csutkástól összezúzva vagy csömöszölve, először kádba kerül, az erjedés beálltáig, körülbelül 24 órán át a musttal együtt marad s azután kisajtoltatik. A fehér bort négyszer, a vörös bort háromszor fejtik le az első évben. Készítettek azonkívül rácz ürmöst és szalmabort is. Minthogy a borok a megtörésre általában kevésbé hajlandók, a derítést csak ritkán alkalmazzák. Vegyi összetétele az aradhegyaljai boroknak a következő:

Ménesi aszú 1883. évi: víz 65·24, szesz 13·50, vonatanyag 20·25, ebből 12·5% cukor, sav 0·88, hamu 0·27.

Ménesi vörös 1882. évi: víz 82·86, szesz 13·25, vonatanyag 3·88, sav 0·66, hamu 0·24.

Ménesi fehér 1883. évi: víz 86·58, szesz 11.—, vonatanyag 2·41, sav 0·58, hamu 0·21.

Magyaráti fehér 1883. évi: víz 88·22, szesz 9·50, vonatanyag 2·27, sav 0·85, hamu 0·14.

Magyaráti bakator 1883. évi: víz 87·68, szesz 10·30, vonatanyag sav 0·60, hamu 0·16.

Aradhegyaljának a 70-es években sokat kellett az elemi csapásoktól szenvedni, mert részint a késő tavaszi fagyok, részint jégverések a szőlőkben tetemes károkat okoztak. Az 1876-ik évben a májusi fagy a gazdagnak ígérkező szüret reményeit teljesen megsemmisíté. A fagyon kívül nagyon ártott az augusztusban és szeptemberben beállott tartós esőzés is. Különösen sokat szenvedett a fekete szőlő, úgy, hogy alig 3%-át adta a rendes termésnek. Az 1877. évben nagy mennyiségre már a szüret előtt sem volt kilátás és a folytonos esőzés ismét megrontotta a termést. Az új bor majdnem a szőlősjátó alól adatott el. Az árak a következőleg alakultak: 56 literenkint a silányabb hegyi vagy a jobb kerti borokért fizettek: $4\frac{1}{2}$ — $5\frac{1}{2}$ frtot, jobbak pedig $5\frac{1}{2}$ — $7\frac{1}{2}$ frtért keltek. Az aradi kereskedelmi és iparkamara 1877. év április 15—17-én Aradon hegyaljai borokból vásárt rendezett, melyre 102 bejelentő részéről több mint 40,000 hektoliter bor lett bejelentve, azonban csak 5000 hektoliterre történtek kötések. — Az 1875. decz. 29-én kelt kereskedelmi miniszteri rendelet, mely 1876. január havában lépett érvénybe, szigorú intézkedéseket tartalmaz a bor, szesz és pálinkával hitelesítetlen hordók körül követendő eljárásra vonatkozólag. Hitelesítetlen hordók a szállítás alkalmával elkobzandók és tulajdonosaik pénzbírsággal büntetendők. 1878-ban igen bő termés volt Magyarát, Pankota, Muszka, Világos és Kovaszincz szőlőhegyein, egy kat. holdról 70—80 hektoliter mustot is szűrték. A vörös bor vidékén Gyorokon, Ménesen és Paulison ellenben csak 15—20 hektoliter mustot kaptak kat. holdankint. — Az alacsony árak több külföldi vevőt edesgettek hozzánk, különösen egy pár svájci ház nagy mennyiségű bort vásárolt. Az árak a következők voltak hektoliterenkint: magyaráti közönségesebb fehér $2\frac{1}{2}$ — $3\frac{1}{2}$ frt, jobb minőségű fehér $3\frac{1}{2}$ —7 frt, ménes-gyoroiki fehér 6—10 frt, vörös borok 10—22 frt. Ezen nagy bortermés következtében sok szőlőbirtokos kénytelen volt hordókat magas áron beszerezni, úgy, hogy a hordónak csaknem nagyobb értéke volt, mint a benne levő bornak. Domány József nagykereskedő cze ment hordókkal tett kísérletet s az sikerült is. Ez évben kísérelték meg a szőlőkivitel külföldre, azonban nem nagy sikerrel. 1879-ben Ménesen és Gyorokon 20—30 %-kal nagyobb volt a termés, mint Magyarát vidékén. Borkivitelünk Svájcba és Franciaországba irányult, mely a phylloxera pusztítása következtében megkevesbedett borkészletét nálunk akarta kiegészíteni. A borkivitel a későbbi években csökkent két okból: az első magában az

országban a fuxinos borok kivitele által elkövetett kihágás, a második az üzérkedésnek a pillanatnyi hasznot szem előtt tartó és a későbbi következményekkel nem törődő könnyelmű eljárása. — Aradvármegyében a termett borok 80%-ka a hegyalján, 20% pedig az Arad körül elterülő síkságon állittatik elő. A szüret 1881-ben nem volt kielégítő. Az Aradvárosi 345 hold területű szőlőskerteken 2850 hektoliter must szüretett. 1880-ban 3470, 1879-ben 8600, 1878-ban 13000 hektoliter. A síkságon termett savanyú bornak ára a hegyi boréval egy színvonalon állott. A szőlő rendszeren meg nem érve szüretik az ily helyeken borrá, mert a szőlőben sok gyümölcsfa van. Ez időtől kezdve a bor-árak emelkedőben vannak, mert az országban a phylloxera terjed és a bortermő területet apasztja. 1884-ben a sok utazó bor-ügynök által létrehozott verseny következtében a borokkal nagymérvű szédelgés űzetik; a tiszta és természetes borokkal kereskedő üzletemberek szenvednek legtöbbet, mert az olcsó és természetességükből kivetkőztetett borokkal nem tudnak versenyezni. 1885-ben a ménesi m. kir. vinczellérskola befolyásának következményeként a következő észrevétel tétetik: A bortermelés terén mutatkozó hiányok: *a*) sűrű ültetés, mely a termés tökéletes kifejlődését hátráltatja; *b*) döntés (bujtás) által való szaporítás; különös baj, hogy elvényt tőkék használnak fel új tőkék előállítására, miáltal csak a talaj felső rétegében elterülő és kevés gyökérzetű tőkék nyeretnek, melyeknek termőképessége igen csekély; *c*) a talaj megforgatása és önálló tőkékkel való új szőlők telepítésének hiánya; *d*) okszerűtlen metszés, mely a tőke időelőtti elvényülésére vezet; *e*) a nyári metszés (gyomlálás, válogatás) felületes keresztülvitele; *f*) kevert fajú ültetés; *g*) a szüretelésnél kevésbé vagy épen nem alkalmazott megválogatása a szőlőnek annak érettségi foka szerint és *h*) helytelen erjesztés. Panaszkodnak arról is, hogy Ménes hegyvidéke borkereskedésének fellendülését első sorban akadályozza a borvidék nevének rossz indulatú felhasználása, amennyiben Budapesten kisebb áron kínálnak és adnak el ó-ménesi vörös bort, mint a mily áron itt a helyszínén a félig kierjedt új bor beszerezhető. Ez időtájjban bebizonyodott az is, hogy az aradhegyaljai borok is alkalmasok a nagyobb távolságra való szállításra anélkül, hogy elromolnának. A »Saida« nevű korvette a múlt években 14 hónapos egyenlítői és ausztráliai utjában a többi közt magyar borokat is vitt magával palaczkokban, s a visszahozott borok közül legjobban állták ki az utat a tokaji borok, a ménesi aszú, a ménesi vörös kabinet és a fehér ménesi bakator borok. 1888-ban Aradvármegyében 10657 kat. holdnyi szőlőterületről összesen 122255 hektoliter must szüretett, melyből 10%-ot seprőre levonva 60630 hl. közönséges fehér bor, 1651 hl. finom fehér csemege bor, 4150 hl. közönséges vörös és 1373 hl. finom vörös csemegebort, 13014 hl. siller bor és 19 hektoliter aszú készült.

1889-ben a termés mennyisége a megelőzőt évihez képest még a phylloxera pusztításától is eltekintve határozottan csökkent. 1890-ben a vörös bortermő vidéken volt az utolsó szüret. Csakis Ménes, Gyorok és Kúvin községek lapályosabb és nedvesebb fekvésű házi kertjeiben termett összesen alig 60—80 hordó bor, melyet a kereskedők 14, 16, 18 frtjával ugyszólván elkaptak a termelők kezeiből. 1893-ban a rekonstruált szőlőkben tulajdonképeni szüretről alig lehetett szó. A mi kevés bor az oltványszőlőkben termett, az úgy mennyiség, mint minőség tekintetében jó középserű volt. A lapályon termett borok a peronospora következtében sok kivánni valót hagytak fenn. A helybeli szükségletet olcsó olasz borokkal elégítik ki. 1895-ben már a többi hazai borvidékek közül egy sem mutathat fel oly nagy területű oltványnyal beültetett szőlőket, mint Aradhegyalja, hol Paulistól kezdve egész Ágrisig és Apateleikig minden promontóriumon hozzáfogtak a szőlőoltványokkal való betelepítéshez. A felújított szőlőkből Muszkán 1000, Pankotán 1500, Ménes, Gyorok, Kúvin és Paulison 2500 hektoliter mustot szűrték. 1896-ban az oltványszőlőkből még sokkal nagyobb terméseket kaptak, mint az előző évben, a bor árak pedig meglehetősen magasak, a mennyiben a fehér mustért 18—20 frtot a vörös kiejedt borért 25—27 frtot fizettek hektoliterenkint a vevők. Ez évben az oltványokkal beültetett szőlők területe bátran 3000 kat. holdra tehető. Nem érdektelen a bor-áraknak alakulása az utolsó tíz évben. Miként az alábbi kimutatásból látjuk, a bornak az ára folyton emelkedett és az áremelkedés lépést tartott a phylloxera pusztításával.

Az aradhegyaljai asztali borok átlagárai 1885-től 1896-ig.

Év	Ménés vidékén				Magyarát vidékén				Jegyzet
	fehér		vörös		fehér		vörös		
	új bor	palaczk érett bor	új bor	palaczk érett bor	új bor	palaczk érett bor	új bor	palaczk érett bor	
árak hektoliterenkint forintokban									
1885	10	18.2	24	35	10.1	19.2	19	36	Jó közép termés
1886	10.5	19.4	24.8	36.2	10.7	20.7	19	40	Tavaszi fagy 30% kárt okozott
1887	10.7	16.3	23	34.1	10.9	18.6	19	40	Borminőség rosz
1888	9.7	16.4	21.8	33.4	10.7	20.1	18	36	Mennyiség és minőség jobb
1889	11.2	18.1	20.8	33	11	21.6	18	34	Minőség gyenge
1890	14.1	21.9	23.6	36.6	13.9	24.2	16	32	Mennyiség kis közepes, minőség jó
1891	16.6	27	35	41.3	16.2	27.1	16	30	Phylloxera pusztításának hatása
1892	16.2	31.2	—	41.6	15	31.5	16	30	
1893	14.9	30.7	25	40.5	16.2	28.8	16	30	
1894	14.8	30.3	22	37.2	14.3	30.5	—	30	Oltványborok jó közép minőség
1895	16	30	24	38	15	30	—	30	Jó minőség
1896	18	30	25	38	16	30	—	30	Közép minőség

V. A legújabb törvényes intézkedések.

Az alkotmány visszaállítása óta a törvényhozás is több ízben foglalkozott a szőlőművelést és a borászatot érdeklő kérdésekkel s több idevágó fontos törvényt alkotott. Ezek közül meg kell említenünk a phylloxera

által elpusztult szőlők felújításának előmozdításáról szóló törvényt, a szőlődézsma megváltására, továbbá a szőlőknek nyújtott adókedvezményekre, a mesterséges borok készítésének és forgalomba hozatalának eltiltására s a hegyközségekre vonatkozó törvényes intézkedéseket.

A phylloxera által elpusztított szőlők felújításának előmozdításáról szóló 1896. V. t. cz. célzatát képezi, hogy állami és vállalati amerikai szőlőveszszőszaporító és oltványokat készítő telepek létesíttessenek és a hegyi szőlők újra beültetéséhez hitelintézetek kölcsönpénzt adjanak. Ezen törvény alapján Aradvármegyében 3 vállalati telep létesült, melyek kötelesek legalább 5 k. holdon amerikai alanytökéket ültetni és évenként legkevesebb 200000 fás oltványt készíteni. Minden hold amerikai anyatelepért kap az illető egyszer s mindenkorra 100—100 frtot, minden ezer kifogástalan oltványért pedig az első esztendőben 7 frtot, a következő esztendőben 6 frt, azután 5 és 4 frtot. A szőlőkölcsönre nézve a földművelésügyi miniszter a fennemlített törvényből kifolyólag a »Magyar agrár és járadék bank részvénytársasággal« szerződést kötött, mely bank köteles legalább 30 holddal társuló és legalább 5 szőlőbirtokosnak $4\frac{3}{4}\%$, egyeseknek pedig $5\frac{1}{4}\%$ kamat mellett kölcsönt adni a phylloxera által elpusztított hegyi szőlő felújítására. Az egész kölcsönművelet egyébként állami ellenőrzés és jóvállás alatt áll. A kölcsönvett összeg visszafizetése csak az 5-ik évben kezdődik s tart 15 éven keresztül. Az első 5 évben kamatot sem fizet a kölcsönvevő, hanem a kamat a tőkéhez számíttatik. A szőlőkölcsönt a területhez viszonyítva, legnagyobb mértékben aradhegyaljai szőlőbirtokosok veszik igénybe, kik tudatában vannak annak, hogy a kölcsönrel felújítandó szőlők könnyű szerrel birják el ezen terhet és a törlesztést. Egy kat. hold parlag szőlőre nagy átlagban 1000 frt kölcsönt adnak részletekben, a teljesített telepítési munka arányában.